

بررسی وضعیت ورزش همگانی کشور

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۷۲۲۰

مرداد ماه ۱۳۸۲

دفتر: مطالعات فرهنگی

بررسی وضعیت ورزش همگانی کشور

خلاصه گزارش

با توجه به اهمیت همگانی کردن ورزش در قوانین و انتظارات عمومی، در گزارش حاضر سعی شده ضمن بیان تعاریف و تکرر به نقش ورزش همگانی در سلامت افراد جامعه و پازنده آن در زندگی روزمره فردی و اجتماعی، تصویری از وضعیت ورزش همگانی کشور ارائه شود.

این تصویر شامل اشاره به سابقه و جایگاه ورزش همگانی در ایران و سایر کشورهای اطلاعاتی از امکانات و تشکیلات آن در سطح بین‌المللی و مروری بر مصوبات قانونی تشکیلات فعلی ورزش همگانی و رشته‌های تحت پوشش آن خواهد بود.

علاوه بر سازمان تربیت بدنی، فدراسیون و هیأت‌های ورزش همگانی، دستگاه‌ها و ارگان‌های دیگری نیز در این زمینه فعالیت می‌نمایند؛ معرفی آن‌ها و پیش‌بینی نحوه مناسب همگانی‌های آن‌ها می‌تواند زمینه‌ای برای هماهنگی و برنامه‌ریزی‌های مناسب برای امکان‌سنجی به اهداف قانونگذار شود.

همچنین مروری بر وضعیت اعتبارات اختصاص یافته به ورزش همگانی در طول سال‌های اجرای برنامه پنج‌ساله سوم توسعه، بیانگر رشد به نسبت مناسب این ورزش‌ها در دوران اجرای این برنامه بوده است، به طوری که این حرکت‌ها را می‌توان مقدمه گام‌های بعدی دانست.

در پایان برای دستیابی مطلوب به هدف عمومی کردن ورزش (به معنای در دسترس و ارزان کردن ورزش برای عموم) و توسعه و تعمیم آن‌فدراسیون به راهکارهای مناسب، پیشنهاداتی ارائه شده است و امید است با اظهارات دست‌اندرکاران محترم این موارد کامل‌تر شده و راه دستیابی همه اقشار جامعه را به ورزش هموار کند.

فهرست مطالب

۲.....	خلاصه گزارش
۲.....	مقدمه
۴.....	تعاریف
۵.....	هدف از توسعه ورزش همگانی
۶.....	سابقه ورزش همگانی در کشورهای جهان
۶.....	سابقه ورزش همگانی در ایران
۷.....	تأکیدات قانونی و تشکیلات جدید ورزش همگانی
۱۰.....	معرفی رشته‌های تحت پوشش فدراسیون ورزش همگانی
۱۶.....	دستگاه‌های مرتبط با ورزش همگانی
۱۸.....	وضعیت بودجه ورزش همگانی
۲۰.....	برخی مشکلات پیش روی توسعه ورزش همگانی
۲۳.....	پیشنهادها

تعاریف

از ورزش همگانی، تعریف رسمی واحدی که مورد اتفاق نظر باشد وجود ندارد. ولی تعاریفی به شرح زیر انتشار یافته است:

۱. در مصوبه شورای برنامه ریزی بخش تربیت بدنی و ورزش برنامه پنجساله سوم: «ورزش همگانی، فعالیت‌های ورزشی‌ای را گویند که سازمان‌یافته بوده و تحت

پوشش ورزش قهرمانی نمی‌باشد». در ضمن در این مصوبه، نهاد ورزش همگانی، واحدهای فعال در زمینه توسعه و تعمیم ورزش همگانی معرفی شده‌اند.

۲. در سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور که به تصویب هیأت محترم وزیران رسیده است:

«ورزش همگانی و تفریحی به فعالیت‌های تربیت بدنی و ورزشی آحاد جامعه اطلاق می‌شود که به طور منظم توسط فرد یا گروه‌های رسمی و غیررسمی برای رفع نیازهای جسمی و روانی با هدف تأمین سلامت و نشاط افراد و بهبود روابط اجتماعی آنان به صورت آگاهانه صورت می‌گیرد».

در این سند ذکر شده که بخش‌هایی از این ورزش می‌تواند به‌صورت قاعده‌مند ولی سازمان‌یافته و در اشکال متنوع انجام پذیرد. بدین ترتیب ورزش همگانی با ورزش تفریحی یک جا دیده شده و در واقع این دو جزئی از یکدیگر به حساب آمده‌اند.

صرفاً نظر از فزونی یا کاستی در تعاریف یاد شده، آنچه مسلم است، طرح شدن ورزش همگانی به‌صورت ویژه در برنامه پنجساله سوم و سند راهبردی نظام جامع ورزش کشور است که بیانگر اهمیت موضوع و توجه مسئولان و برنامه‌ریزان به این امر مهم است.

البته ضروری است تعاریف مذکور در متن قوانین اصلاح شوند، یعنی عبارت

مقدمه

گسترش صنعت در جوامع و ملل مختلف و رشد روزافزون آن، باعث دگرگونی‌های مختلف در زندگی روزمره گردیده و باعث شده است تا بسیاری از امور که در گذشته از طریق فعالیت‌های بدنی انجام می‌گرفت، به ماشین سپرده شود و فعالیت‌های بدنی به نحو محسوسی کاهش یابد.

در ضمن، گسترش و همگرا شدن رسانه‌ها از قبیل تلویزیون، اینترنت و غیره، عدم تحرک بدنی را نه تنها بیش‌تر نموده، بلکه فقر حرکتی مضامف و مستمری ایجاد کرده و زمینه بروز بیماری‌های مختلفی را پدید آورده که تهدیدی جدی برای سلامت افراد جامعه و سبب صرف هزینه‌های هنگفت درمانی شده است.

بنابراین، در دهه‌های اخیر، کشورهای پیشرفته و صنعتی توجه خاصی به ورزش و تربیت بدنی داشته‌اند تا حق‌المقدور بخشی از این تهدیدها را کاهش داده و شادابی و تحرک را از طریق عمومی کردن ورزش حفظ نمایند و با داشتن افراد سالم بازنده مطلوبی را در زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و غیره به وجود آورند.

این امر مهم از دیدگاه مسئولان و برنامه‌ریزان کشور نیز دور نبوده و در چهار دوره برنامه‌های توسعه پنجساله مورد نظر قرار گرفته است. ولی متأسفانه هنوز زمینه کافی برای ورزش همه اقشار با هزینه کم فراهم نشده و دسترسی به امکانات ورزشی در حد مطلوبی فراهم نیست. به علاوه فرهنگ توجه به ورزش، به نحوی که ورزش جزئی از زندگی روزمره مردم و به‌خصوص جوانان باشد، هنوز نهادینه نشده است.

سابقه ورزش همگانی در کشورهای جهان

در کشورهای جهان به خصوص کشورهای پیشرفته علاوه بر تشکیلات مربوط به ورزش قهرمانی که در قالب وظایف فدراسیون‌های ورزشی انجام می‌شود، به ورزش‌های کلاسیک نیز با نام "Sport For All" یا «ورزش برای همه» پرداخته می‌شود. تشکیلات این ورزش ریشه مردمی داشته و کمک دولت‌ها فقط جنبه حمایتی دارد. فدراسیون جهانی آن با عنوان «فدراسیون ورزش برای همه» (TAFISA) مشغول فعالیت است. در آسیا نیز فدراسیونی با عنوان 'ASFA' برای همین منظور فعالیت می‌کند.

سابقه ورزش همگانی در ایران

موضوع ورزش همگانی در سال ۱۳۵۸ در کشور طرح و به اجرا گذاشته شد. این ورزش در قالب تشکیلاتی به‌عنوان «جهاد تربیت بدنی» در سازمان تربیت بدنی فعالیت می‌نمود که پس از مدتی تغییر تشکیلات داده شد و وظایف آن در قالب دفتر امور فرهنگی اجتماعی و ورزش همگانی اجرایی شد و تا سال ۱۳۶۷ به همین صورت بود. در این سال تشکیلات جدیدی با عنوان «فدراسیون ورزش‌های همگانی» ایجاد شد و در حال حاضر نیز با همین نام فعالیت‌های ورزش همگانی کشور برنامه‌ریزی و هدایت می‌شود. ولی با تصویب سند راهبردی نظام جامع تربیت بدنی در تاریخ ۱۳۸۲/۶/۹ توسط هیأت وزیران، مرکزی با عنوان «سازمان ورزش همگانی» در سازمان تربیت بدنی ایجاد شده است، اما فدراسیون ورزش همگانی، همچنان وظایف قبلی را عهده‌دار است و رئیس مرکز ملگن، ریاست این فدراسیون را نیز عهده‌دار است.

«عمومی کردن ورزش» یا «ورزش برای همه» جایگزین شده، زیرا منظور از ورزش همگانی، عمومی کردن تعداد خاصی از رشته‌های ورزشی یا «تفریحی ورزش کردن» نیست، متأسفانه تشکیلات قبلی ورزش همگانی چنین عمل می‌کرد، یعنی صرفاً ورزش‌هایی مانند دو، راهپیمایی، کوهپیمایی و امثالهم که نیاز به مهارت نداشته و همه قادر به انجام آن‌ها بودند را در دستور کار خود قرار داده بود، در نتیجه برنامه‌های دولت برای عمومی کردن ورزش بلااثر بود؛ در حالی که روح توسعه ورزش همگانی، مستقرسی آسان همه، به امکانات ورزشی و توجه عمومی به تمام ورزش‌ها است و رشد ورزش قهرمانی در کنار آن معنی می‌یابد.

هدف از توسعه ورزش همگانی و سابقه آن

با توجه به مقدمه ذکر شده هدف از همگانی کردن یا عمومی کردن ورزش را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

«حفظ سلامت جسمی و روحی و ایجاد نشاط و شادابی و پر کردن مطلوب اوقات فراغت و نیز ایجاد زمینه تفریحات سالم برای آحاد مردم».

با در نظر داشتن هدف فوق، قطعاً بسترسازی، ایجاد امکانات و مدیریت صحیح نیز باید به‌طور متناسب طراحی شوند؛ تا امکان دستیابی به این هدف فراهم شده و هر کس با هر امکان و در هر مکان و در هر وقت بتواند ورزش کند. یعنی مردم با کمترین امکانات و هزینه شخصی به ورزش روی آورند. در این صورت اصل سوم قانون اساسی^۱ تحقق یافته و می‌توان عملکرد مسئولان ورزش کشور را در اجرای آن محبت ارزیابی نمود.

۱. براساس جزء ۳ اصل سوم قانون اساسی، دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است همه امکانات خود را برای

آموزش و پرورش و تربیت بدنی رزگان برای همه، در تمام سطوح به کار برد.

عادلان، انتشار مختلف جامعه از کالا و خدمات ورزشی،

۲. پند «الف» و «ب» ماده (۱۵۶): استفاده از توانمندی‌های شوراهای اسلامی، شهر و روستا در انجام امور ورزشی،

۳. پند «و» ماده (۱۶۳): اعتلای جایگاه مسجد و مدارس در فعالیت‌های ورزشی. اما تغییرات تشکیلات ورزش همگانی کشور نشان از آن دارد که تعریف و نقش این ورزش برای تصمیم‌گیران روشن نشده است. بین ترتیب ابتدا تشکیلات جهاد تربیت بدنی تأسیس شد، سپس با تصویب سازمان امور اداری و استحضامی سابق، دقتی با عنوان دفتر امور فرهنگی و ورزش همگانی ایجاد شد و فعالیت‌ها به اجرا درآمد. با توجه به اختیارات سازمان تربیت بدنی در قانون تأسیس آن از سال ۱۳۶۷، سازمان مذکور، فعالیت‌های این دفتر به شکل یک فدراسیون ورزشی درآمد.

با تصویب اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی توسط هیأت وزیران اختیارات قانونی این فدراسیون بیش‌تر گردید. بر اساس این اساسنامه فدراسیون صاحب مجمع عمومی شد و مطابق با آن در تمامی استان‌های کشور، هیأت‌های ورزشی دارای مجمع عمومی، هیأت رئیسه، نایب رئیس و خزانه‌دار و بازرس شدند.

در سند راهبردی نظام جامع ورزش کشور که در شهریور ۱۳۸۲ به تصویب هیأت وزیران رسید مرکزی با نام «مرکز توسعه ورزش همگانی و تفریحی» ایجاد شده تا زیر نظر ریاست سازمان تربیت بدنی ایفای وظیفه نماید. (این سند خود به استناد مفاد قانون برنامه پنجماله سوم تهیه شده که در آن عمومی کردن ورزش به‌عنوان یک سیاست کلی طرح شده و به تصویب هیأت وزیران رسیده است تا از آن طریق رشد و توسعه ورزش برای همه، تضمین شود).

البته هنوز فعالیت‌های اجرایی را فدراسیون ورزش همگانی انجام می‌دهد. تشکیلات آن بر طبق اساسنامه فدراسیون ورزشی مصوب هیأت وزیران به شرح زیر است:

فدراسیون ورزش همگانی ابتدا چند رشته محدود را که امکان توان انجام آن را داشته باشند تحت پوشش داشت. این ورزش‌ها عبارت بودند از: ورزش صبحگاه، پیاده‌روی، کوهپیمایی، دو همگانی، ورزش‌های بومی و محلی و روستایی، طناب‌کشی، گشت طبیعت و ماهیگیری؛ ولی تدریجاً ورزش‌های دیگری که جنبه قهرمانی هم دارند را تحت پوشش قرار داده است. این ورزش‌ها عبارتند از ورزش بیماران خاص و پیوند اعضا، اسکیت، ورزش کبلی، ورزش کارکنان دولت، ورزش آلیش، ورزش یوگا، ورزش سبک تاکوا، پیت بال، آی کیو ... در ضمن برای هر یک از این ورزش‌ها کمیته یا انجمن خاصی با همین نام در فدراسیون ورزش همگانی ایجاد شده است که در ادامه به آن‌ها پرداخته خواهد شد.

فدراسیون ورزش همگانی ایران در سطح بین‌المللی نیز جایگاه شناخته شده‌ای دارد. در سال ۱۳۷۶ فدراسیون ورزش همگانی به‌عنوان یک فدراسیون ورزشی در فدراسیون جهانی به رسمیت شناخته شد و در پی آن با ارتباطات مناسب با فدراسیون مذکور و فدراسیون آسیایی آن، گسترش پیدا نمود. در حال حاضر برخی از مسئولان این فدراسیون جهانی و فدراسیون جهانی و آسیایی «ورزش برای همه» عضویت یافته‌اند و در نتیجه این ارتباطات جهانی، زمینه بیش‌تری برای توسعه فعالیت‌های این دفتر ایجاد شده است.

تأکیدات قانونی و تشکیلات جدید ورزش همگانی

مهم‌ترین قانون برای همگانی کردن ورزش سوم قانون اساسی است که «تربیت بدنی رایگان برای همه» را مورد تأکید قرار داده است. در برنامه سوم توسعه کشور موارد زیر ظرفیت‌های مناسبی را برای ورزش همگانی ایجاد کرده است، از آن جمله:

۱- جزء ۱ و ۲ پند «الف» ماده (۱۵۵): گسترش عدالت اجتماعی و فراهم کردن استفاده

دارد و فدراسیون ورزش همگانی را از مسیر اصلی و طایف خود دور می‌کند. در حالی که فعالیت‌ها را باید به نوعی تنظیم نمود که به هدف اصلی یعنی «ورزش برای همه» رسید. برای مثال شرکت در مسابقات خارجی و به‌کارگیری مربیان به تناسب هر رشته ورزشی باید از طریق فدراسیون‌ها و هیأت‌های ورزشی مربوطه صورت گیرد. از این رو ضروری است در فعالیت‌های فدراسیون ورزش همگانی به نحوی تجدید نظر شود که اولاً در زمینه ورزش‌هایی که همگان قادر به انجام آن هستند، آموزش‌های همگانی و امکانات استفاده عمومی فراهم شود و در ثانی برای فراگیری ورزش‌های مختلف بتوان از امکانات فدراسیون‌های تخصصی دیگر بهره‌گیری کرد.

معرفی رشته‌های ورزشی تحت پوشش فدراسیون ورزش همگانی

فدراسیون ورزش همگانی با تشکیل ۵ کمیته و ۱۲ انجمن در رشته‌های مختلف، هدایت ورزش همگانی را عهده‌دار است. با آشنایی مختصری با تشکیلات آن می‌توان به بخشی از علل عدم توسعه مناسب ورزش همگانی پی برد.

۱. انجمن اسکیت

انجمن اسکیت به منظور ساماندهی این ورزش پرطرفدار تشکیل شده است. این ورزش نیاز به دوره‌های آموزشی، سالن و پیست استاندارد دارد و چنانچه شهرداری‌ها در این رابطه کمک و سرمایه‌گذاری نمایند، امکان جذب جوانان به این رشته ورزشی بسیار زیاد است. با توجه به این‌که ورزش اسکیت از ورزش‌های قهرمانی می‌باشد، انجمن آن می‌تواند از فدراسیون ورزش همگانی متنوع شده و خود به‌صورت یک فدراسیون مستقل فعالیت نماید.

۱. مجمع عمومی فدراسیون که ریاست آن را رئیس سازمان تربیت بدنی یا یکی از معاونان ایشان به عهده دارد؛

۲. هیأت رئیسه شامل:

۳-۱ رئیس فدراسیون،

۳-۲ نایب رئیس در امور زنان،

۳-۳ نایب رئیس در امور مردان،

۳-۴ دبیر فدراسیون،

۳-۵ کارشناسان خبره،

۳-۶ بازرس،

۳-۷ خزانه‌دار.

شایان ذکر است که هر فدراسیون می‌تواند کمیته‌های تخصصی تشکیل دهد. در فدراسیون ورزش همگانی کمیته روابط عمومی، کمیته روابط بین‌الملل، کمیته آموزش، کمیته امور اداری، کمیته امور مالی و کمیته امور اجرایی تشکیل شده است.

همچنین برای امور اجرایی و برحسب هر یک از فعالیت‌ها، فدراسیون ورزش همگانی نسبت به تشکیل ۱۲ انجمن و ۵ کمیته در رشته‌های مختلف ورزشی اقدام نموده است.

فدراسیون یاد شده با تشکیل این انجمن‌ها و کمیته‌ها، اقدامات زیر را انجام می‌دهد: برگزاری مسابقات مختلف، برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی، شرکت در مسابقات خارجی، به‌کارگیری مربیان خارجی، برگزاری جشنواره‌ها و سمینارها، انجام فعالیت‌های فرهنگی، شرکت در کنگره‌های بین‌المللی، ارتباط مستمر با استان‌ها برای اجرای فعالیت‌ها و نیز استعدادهای، انجام امور تبلیغاتی و برگزاری مسابقه برای کارکنان دولت.

به طوری که از این فعالیت‌ها استنباط می‌شود، اکثر این فعالیت‌ها جنبه قهرمانی

حاضر دارای تیم ملی و مربی خارجی است و در چند تورنمنت مسابقاته‌های آسیایی و جهانی حضور داشته است. از آنجا فدراسیون بین‌المللی دارد نمی‌توان این ورزش را در زمره ورزش‌های همگانی محسوب نمود، بلکه یک ورزش قهرمانی است و نیاز به تشکیل فدراسیون مستقل دارد.

۶. کمیته ورزش سبک تاقی

این ورزش مشابه والیبال است، ولی به جای استفاده از دست، از پا استفاده می‌شود. با توجه به وجود فدراسیون بین‌المللی آن، دارای قوانین و مقررات خاص می‌باشد. در برخی کشورها برای این ورزش تیم ملی وجود دارد و در مسابقات بین‌المللی نیز حضور پیدا کرده‌اند، در نتیجه جزء ورزش‌های قهرمانی بوده و می‌تواند از فدراسیون ورزش همگانی متنوع شده و به صورت یک فدراسیون مستقل درآید.

۷. انجمن ورزش صبحگاهی

از بدو تأسیس این انجمن در سال ۱۳۷۴، ورزش‌های صبحگاهی در پارک‌ها، کارخانجات، مدارس، دانشگاه‌ها و غیره صورت می‌گرفت و حتی پس از مدتی ورزش عصرگاهی نیز به آن افزوده شد. ورزش صبحگاهی دقیقاً جزء ورزش همگانی است و با ورزش آمادگی جسمانی قابل انجام است. نیاز است امکانات لازم از حیث مربی و فضاهای مناسب برای آن فراهم شود. همکاری شهرداری‌ها در این زمینه بسیار مؤثر خواهد بود. در سال‌های اخیر چون پیش‌تر به ورزش‌های قهرمانی پرداخته شده است، توجه کافی به ورزش‌های صبحگاهی صورت نگرفته و جذب افراد به این نوع ورزش کاهش یافته است.

۲. انجمن ورزش‌های بومی محلی و روستایی و عشایری
این ورزش‌ها دقیقاً با فرهنگ و اعتقادات و آداب و سنن هر منطقه سازگاری داشته و غالباً بیناگر ویژگی‌های قومی و محلی کشور می‌باشند. این ورزش‌ها معمولاً به مناسبت‌های مختلف در قالب ورزش قهرمانی یا بازی‌های ورزشی صورت می‌گیرند. در سال‌های اخیر به این نوع ورزش‌ها توجه کافی نشده است در حالی که تقویت این ورزش‌ها می‌تواند هدف عمومی کردن ورزش را پوشش دهد.

۳. انجمن ورزش‌های طبیعی

این ورزش‌ها نوعی ورزش تفریحی محسوب شده و با بهره‌گیری از موهب طبیعی مانند کوه، جنگل، رودخانه و ... شادابی و طراوت را به ورزشکاران منتقل می‌نمایند این نوع ورزش‌ها، کم هزینه بوده و چون نیاز به ایجاد تأسیسات و امکانات گرانقیمت ندارند، به راحتی قابل توسعه‌اند.

۴. انجمن آمادگی جسمانی

آمادگی جسمانی شامل آموزش‌های عمومی برای افزایش قدرت، سرعت، انعطاف‌پذیری، استقامت و چالاکی در ورزشکاران است.
از آنجا که دیگر فدراسیون‌های ورزشی برای آماده‌سازی ورزشکاران خود فعالیت‌هایی دارند، نیازی به وجود انجمنی مستقل احساس نمی‌شود. برای عموم مردم نیز شهرداری‌ها می‌توانند امکاناتی را در پارک‌ها اختصاص داده و با هماهنگی ارگان‌های ورزشی فعالیت نمایند.

۵. انجمن ورزش کبیدی

این ورزش از ورزش‌های بومی و محلی و در رده ورزش‌های پهلوئی است. در حال

کارکنان دولت زیر پوشش سازمان امور اداری و استخدامی سابق بوده و آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران دارد.^۱ فدراسیون ورزش همگانی در این مورد پیش‌تر نسبت به برگزارای مسابقات قهرمانی، همایش‌ها و سمینارها اقدام نموده است. البته هر دستگاهی خود مسئول تشکیل هیأت‌های ورزشی و اجرای برنامه‌های هریک از رشته‌های ورزشی در محدوده خود است.

۱۲. انجمن ورزش یوگا

این انجمن در سال ۱۳۷۴ تشکیل شد. هدف این ورزش پیش‌تر ایجاد تمرکز جسمی و روانی برای انجام امور فردی و اجتماعی است. فدراسیون ورزش‌های همگانی با ایجاد کلاس‌های آموزشی، چاپ نشریات و تشویق و فعال کردن استان‌ها اقدام به جذب مردم به این ورزش کرده است.

۱۳. انجمن ورزشی بیماران خاص و پیوندی

به منظور ایجاد نشاط و شادابی بیمارانی که نمی‌توانند هر نوع ورزشی را انجام دهند، ورزش‌هایی متناسب با نوع بیماری آنان تعیین شده و کلاس‌های آموزشی و حتی مسابقات ورزشی آن‌ها برگزار می‌گردد. این انجمن از سال ۱۳۸۰ آغاز به‌کار نموده و زمینه حضور این بیماران در مسابقات آسیایی و بین‌المللی را فراهم کرده است و از انجمن‌های بین‌المللی محسوب می‌شود.

۱۴. انجمن ورزشی پیتن‌بال

در ورزش پیتن‌بال ورزشکار لباس رزم می‌پوشد و با تفنگ نشان‌گیری می‌کند. این

۱. آیین‌نامه چگونگی توسعه و تقسیم ورزش کارمندان دولت، مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۲ هیأت وزیران.

۸. انجمن دفاع شخصی

در سال ۱۳۸۰ انجمن دفاع شخصی، با هدف آموزش فنون و تکنیک‌های دفاعی برای عموم مردم تشکیل شد. به نظر می‌رسد که با وجود فدراسیون ورزش‌های رزمی که فعالیت‌های مشابه انجام می‌دهد و انگیزه ورزشکاران آن برای حضور در مسابقات قهرمانی، انتزاع آن از فدراسیون ورزش‌های همگانی و انضمام آن در فدراسیون ورزش‌های رزمی منطقی می‌پاشد.

۹. کمیته ورزشی میان صلب

در این ورزش توپ یا ضربه پا از روی هوا به طرف تیرک تعیین شده در میان دایره زمین، با رعایت مقررات خاص پرتاب می‌شود. علت انتخاب این نام کاملاً مشخص نیست، اما به نظر می‌رسد هدف آن ارائه سبلی از صلب و دوستی و رفاقت در حین بازی است. از آن‌جا که این ورزش به‌صورت برگزاری مسابقات انجام می‌گیرد، در واقع نمی‌توان آن را جزء ورزش‌های همگانی به حساب آورد.

۱۰. انجمن ورزش بزرگسالان

این انجمن به منظور برنامه‌ریزی فعالیت‌های ورزشی بزرگسالان (از ۴۰ سال به بالا) از سال ۱۳۸۰ شروع به‌کار نموده، ولی فعالیت‌های آن محدود بوده و به معنای واقعی، همگانی نشده است.

۱۱. انجمن ورزش کارمندان دولت

این انجمن با هدف حفظ سلامت کارکنان دولت در برابر فقر حرکتی ناشی از کار ایجاد شده و علت وجودی آن تأمین اعتبارات لازم در قوانین بودجه سالانه و تصویب یک ردیف خاص برنامه‌ای با همین عنوان در قوانین مذکور بوده است. ورزش

جمع‌بندی

در یک نگاه کلی دیده می‌شود که از مجموع ۱۷ واحد زیرمجموعه این فدراسیون، حدود ۸ واحد آن به دلایلی اساساً جایگاه مناسبی ندارند. به طوری که رشته ورزشی مورد نظر آن‌ها یا تشابه با فعالیت‌های دیگر فدراسیون‌ها دارد یا ماهیت آن قهرمانی است و نه همگانی.

هرچند ایجاد تغییر در ساختار فدراسیون مزبور نیازمند مطالعاتی دقیق‌تر توسط دستگاه متولی خواهد بود، ولی تکر این نکات نشان می‌دهد که همه توان این فدراسیون صرف توسعه ورزش‌های همگانی و در دسترس کردن امکان ورزش برای همه افراد جامعه نشده است؛ لذا اصلاح تشکیلات و ساختار آن می‌تواند در رفع مشکلات مؤثر باشد.

دستگاه‌های مرتبط با ورزش همگانی

علاوه بر سازمان تربیت بدنی و فدراسیون ورزش همگانی، نهادهای دستگاه‌های اجرایی دیگری در ارتباط با ورزش همگانی به طور مستقیم یا غیرمستقیم فعالیت می‌نمایند که به شرح زیر هستند:

- وزارت کار و امور اجتماعی،
- وزارت آموزش و پرورش،
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری،
- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی،
- شهرداری‌ها،
- سازمان بسیج ورزش،
- نیروهای مسلح،
- سایر سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی،

انجمن در سال ۱۳۸۱ تشکیل شد. در حال حاضر مسابقات استانی و بیرون‌مرزی آن برگزار می‌شود و تیم ملی دارد؛ به همین علت نمی‌توان آن را جزء ورزش همگانی محسوب نمود و بهتر است این انجمن در قالب فدراسیون تیراندازی یا مشابه آن فعالیت نماید.

۱۵- انجمن ورزشی آلیش

آلیش نوعی کشتی است. این ورزش از ورزش‌های محلی کشورهای تازه استقلال‌یافته محسوب می‌شود. در سال ۱۳۸۰ انجمن آن تشکیل شد. این ورزش چون رشته در آداب و سنن و تقویت روابط دوستی بین سایر اقوام دارد، دارای اهمیت است، ولی چون مسابقات آسیایی و جهانی آن برگزار می‌شود، نمی‌توان آن را در زمره ورزش‌های همگانی به حساب آورد، بهتر است در قالب یک انجمن مستقل دیده شود.

۱۶- کمیته ورزش طناب‌کشی

این ورزش، تفریحی و نوعی بازی است. فعالیت آن هنوز در قالب یک انجمن نیست و صرفاً به صورت یک کمیته کاری فعالیت می‌کند.

۱۷- کمیته کام‌کندالین

این ورزش ترکیبی، از چند ورزش مانند ورزش‌های یوگا و رزمی است، ولی هنوز در کشور ما جایگاه چندانی ندارد و به همین علت به صورت یک گروه کاری تحت عنوان کمیته، فعالیت‌های خود را انجام می‌دهد.

تیمبره «۷» سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳^۱ و نیز ابلاغی سیاست‌های حمایتی آن در ماده ۱۱۷^۲ قانون برنامه چهارم توسعه، تا حد قابل قبولی وضیعت ورزش کارکنان خود را ارتقا داده‌اند.

بنابراین با در نظر گرفتن فعالیت‌های سایر دستگاه‌ها، مشاهده می‌شود که امکانات بالفعل زیادی برای توسعه ورزش وجود دارد، ولی نیازمند سازماندهی و هماهنگی و نظام‌مند نمودن آن‌ها از سوی دستگاه متولی ورزش است تا امکان رسیدن به اهداف نهایی برای عمومی کردن ورزش با شرح وظیفه و تقسیم وظایف میسر شود.^۳

وضعیت بودجه ورزش همگانی

با توجه به تعیین استراتژی‌های مشخص در برنامه پنجساله سوم توسعه، در سال‌های اجرای این برنامه، بودجه ورزش همگانی از رشد مطلوبی برخوردار بوده است. در این سال‌ها، برنامه‌ای خاص با عنوان «برنامه گسترش ورزش همگانی» در قوانین بودجه منظور شده است و اعتبارات، جهت واقعی پیدا کرده‌اند. به طوری که در جدول اعتبارات مشخص شده است، در طی برنامه سوم توسعه دو دستگاه، مستقیماً در ارتباط با ورزش همگانی اعتبار دریافت نموده‌اند که نقش سازمان تربیت بدنی در این زمینه پررنگ‌تر بوده است؛ کمیته ملی المپیک که در واقع وظیفه گسترش ورزش

۱- بر اساس حکم بند «ه» تبصره «۷»، به کلیه دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود یک درصد از اعتبارات خود را جهت انجام امور مربوط به تربیت بدنی و ورزش با هماهنگی و سیالسازی سازمان تربیت بدنی اختصاص دهند.

۲- در ماده (۱۱۷) قانون برنامه چهارم توسعه به منظور توسعه کمی و کیفی ورزش راکنارهای مختلفی پیش‌بینی شده است از جمله توجه به ورزش دانشجویی، اختصاص زمین‌های خارج از حریم شهرها به تأسیسات ورزشی، مشارکت‌بخش غیردولتی و ...

۳- طرح جامع توسعه ورزش کشور می‌باید راکنارهای نظام‌مند کردن ورزش همگانی و هماهنگی امکانات و اختیارات سازمان‌های دولتی، بخش عمومی و بخش خصوصی را پیش‌بینی می‌کند. با انجام مطالعه‌ای مستقل می‌توان به طریقت‌ها یا نواقص این طرح پی برد.

- سایر فدراسیون‌های ورزشی.

هر یک از دستگاه‌های مذکور برای توسعه ورزش همگانی در سازمان خود، تشکیلات خاصی دارند و مسئولان مربوط، مستقل از سازمان تربیت بدنی، سعی در انجام وظایف و اجرای مقررات خاص خود دارند.

از جمله می‌توان به ماده (۱۵۲) قانون کار اشاره کرد که کارخانجات را ملزم به ایجاد فضاهای ورزشی برای کارکنان نموده یا آیین‌نامه ورزش کارکنان دولت که در سال ۱۳۷۶ به تصویب هیأت وزیران رسید. ضمن این‌که وزارتخانه آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت و درمان نیز تشکیلاتی در قالب ادارات کل تربیت بدنی دارند که بخش عمده‌ای از وظایف آنان در زمینه ورزش همگانی دانش‌آموزان یا دانشجویان است. فدراسیون‌ها و هیأت‌های ورزشی، گرچه در ظاهر برای رسیدن به اهداف و اهداف فدراسیونی فعال هستند، ولی به طور غیرمستقیم و به صورت گسترده در زمینه عمومی کردن ورزش فعالیت دارند. بین شکل که افراد زیادی را تحت پوشش ورزش قرار می‌دهند ولی از میان آنان تعداد معدودی به ورزش قهرمانی روی می‌آورند و قهرمان می‌شوند.

در سال‌های اخیر، شهرداری‌ها فعالیت‌های مناسبی را در شهرها و به خصوص در شهرهای بزرگ از حیث ایجاد اماکن ورزشی و نیز اجرای فعالیت‌های ورزش همگانی صورت داده‌اند که این امر نه تنها بسیار مؤثر بوده است بلکه می‌تواند این تصور را ایجاد کند که بخش عمده‌ای از مدیریت ورزش همگانی باید به شهرداری‌ها سپرده شود.

«سازمان بسیج ورزش کشور» از جمله دستگاه‌هایی است که در سال‌های اخیر ایجاد شده و پیش‌تر فعالیت‌هایش را در ورزش همگانی متمرکز کرده است.

سایر دستگاه‌های دولتی با تصویب تصمیم‌های مربوط در قانون بودجه (بند «ع»

توسعه ورزش همگانی، با اسامی مختلف در اختیار دستگاه‌های اجرایی قرار داده است را شناخت.

از جمله آن:

- اعتبار برنامه توسعه ورزش کارگری،
- توسعه ورزش کارکنان دولت،
- توسعه ورزش دانش‌آموزی،
- توسعه ورزش دانشجویی.

هرچند در طی سال‌های گذشته برخی برنامه‌ها تغییر نام داده‌اند یا در قالب قانونی دیگری درآمده‌اند ولی همواره قانونگذار توجه ویژه به این امر نشان داده است.^۱ اما متأسفانه به دلیل پراکندگی اعتبارات و عدم وجود گزارش عملکرد دقیق نحوه هزینه این اعتبارات، نمی‌توان تصویر روشنی از موضوع ارائه کرد.

برخی مشکلات پیش روی توسعه ورزش همگانی

به طوری که اشاره شد توصیف وضعیت قانونی، بودجه‌ای و تشکیلات ورزش همگانی نشان از اتمام مسئولین به عمومی کردن ورزش دارد. عمومی کردن به معنی ایجاد زمینه مناسب و امکانات لازم برای انجام ظرفیت‌های ورزشی برای همه افراد جامعه است. چنانکه ذکر شد در برنامه سوم توسعه ظرفیت‌های قانونی مناسبی وجود داشت که با بهره‌گیری از آن‌ها امید آن می‌رفت تا همه انواع ورزش، برای عموم مردم و به‌خصوص جوانان و نوجوانان قابل دسترس و ارزان شود، به طوری

^۱ برای مثال حنف (برنامه توسعه ورزش کارکنان دولت) و به جای آن اجازه به دولت برای هزینه کردن یک درصد از اعتبارات دستگاه‌های اجرایی جهت انجام امور مربوط به تربیت بدنی و ورزش و... که در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ جزئی از بند «ج» تبصره ۷ قانون بودجه بود و در برنامه چهارم توسعه به شکل بند «ب» ماده (۱۱۷) در آمد.

قهرمانی را برعهده دارد، با اعتبار کم‌تری (از سال ۱۳۸۱) در این باره فعالیت داشته است.

به علاوه فدراسیون ورزش همگانی و هیات‌های ورزشی مربوطه در استان‌ها که تنها تشکیلات تخصصی در زمینه گسترش ورزش همگانی هستند، اعتبارات خود را در قالب برنامه «توسعه ورزش قهرمانی» (و نه برنامه توسعه ورزش همگانی) دریافت نموده‌اند؛ البته میزان دقیق این اعتبارات، در قوانین بودجه سنواتی منظور نشده است. در مجموع به نسبت کل اعتبارات بخش ورزش کشور، اعتبار تخصیصی برنامه «توسعه ورزش همگانی» (با توجه به فعالیت ۱۷ انجمن و کمیته ورزشی) رقم ناچیزی است.

اعتبارات ورزش همگانی در سال‌های برنامه پنجساله سوم در قوانین بودجه

(مبلغ به میلیون ریال)

درصد رشد کل	مصوب ۱۳۸۳	مصوب ۱۳۸۲	پرواضحی ۱۳۸۱	پرواضحی ۱۳۸۰	پرواضحی ۱۳۷۹	سال عنوان دستگاه و برنامه
۴۶-۹	۹۱۵۲۷	۹۰۹۷۶	۵۵۳۷۵	۲۳۲۷/۳	۱۹۴۴	سازمان تربیت بدنی ایران - برنامه گسترش ورزش همگانی
-۱۵	۲۳۵۶/۲	۲۳۳۵	۲۹۲۲/۲	---	---	کمیته ملی المپیک ایران - برنامه گسترش ورزش همگانی
۳۷۸۱	۹۲۹۰۳/۲	۹۲۳۱۱	۵۱۲۹۸/۲	۲۳۷۷/۳	۱۹۴۴	جمع

شایان ذکر است که از مبلغ ۱۹۴۴ میلیون ریال سال ۱۳۷۹ و ۲۳۷۷/۳ میلیون ریال سال ۱۳۸۰ به ترتیب مبلغ ۷۷۷/۶ و ۱۰۴۴/۲ میلیون ریال به برنامه ورزش کارکنان دولت (در این سال‌ها برنامه‌ای با این عنوان در قانون بودجه وجود نداشته) اختصاص یافته است.

اما با نگاهی دقیق‌تر می‌توان اعتباراتی را که قانونگذار طی سال‌های گذشته برای

آن‌که در جهت همگانی کردن ورزش (یعنی ارزان و آسان کردن امکان دسترسی به ورزش برای همگان) عمل کند، سبب افزایش قیمت‌ها برای استفاده‌کنندگان و صرفه‌فتر کردن اقتضار کپورآمد از ورزش شده است. به علاوه اقدامات این شرکت الگوی عمل ادارات کل استان‌ها شده، به طوری که آن‌ها نیز با اجاره دادن اماکن در اختیار خود به بخش خصوصی، سبب افزایش قیمت استفاده از این اماکن در شهرستان‌ها شده‌اند.

۲- تمایل کارخانه‌ها و شرکت‌های بزرگ دولتی به باشگاه‌داری و تیم‌داری در ماده (۵۴) قانون کار، کارخانه‌های تولیدی موظف به ایجاد اماکن ورزشی در کنار کارخانه‌ها شده‌اند، تا همه کارگران از این اماکن استفاده کنند. ولی کارخانه‌های بزرگ (مانند ایران‌خودرو، سایپا، فولاد مبارکه و ...) اقدام به ساخت ورزشگاه‌های بزرگ کرده و به جای پرداختن به ورزش همگانی کارگران، اعتبارات در اختیار را به سوی توسعه ورزش قهرمانی هدایت کرده‌اند.

- در بند «ب» ماده (۱۱۷) قانون برنامه چهارم توسعه، به کلیه دستگاه‌های اجرایی اجازه داده شده ۱ درصد از اعتبارات خود را برای انجام امور تربیت بدنی و ورزش اعم از احداث و توسعه اماکن ورزشی، ارائه خدمات ورزشی و کمک به سازمان تربیت بدنی، کمیته ملی المپیک، باشگاه‌های ورزشی و فدراسیون‌های ورزشی با هماهنگی سازمان تربیت بدنی هزینه کنند؛ اشاره شد که سابقه این ماده بند «ج» تبصره «۷» قانون بودجه ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ بوده است. باید توجه داشت که ۱ درصد اعتبارات دستگاه‌ها، در مقیاس بودجه شرکت‌ها و کارخانجات بزرگ دولتی رقم کلانی است، که در کنار اختیارات ویژه مدیران شرکت‌های دولتی برای هزینه کردن این اعتبارات، در مستوفین‌تری ربط میل زیادی ایجاد می‌کند که به جای تلاش در جهت توسعه ورزش همگانی (که هدف قانونگذار است) به توسعه ورزش قهرمانی و

که علاوه‌مندان بتوانند ورزش را جزئی از فعالیت‌های روزانه خود بدانند. اما هرچند گزارش عملکرد چهارساله اجرای برنامه سوم توسعه، تعداد افراد تحت پوشش ورزش همگانی را فقط تا سال ۱۳۸۲ تعداد ۸۳۹۱۰۰ نفر اعلام کرده است^۱، اما به نظر نمی‌رسد که این پوشش ورزشی، دائمی و حقیقی باشد^۲. به علاوه افزایش قیمت استفاده از مکان‌های ورزشی، روی آوردن شرکت‌ها و کارخانجات دولتی به تیم‌داری و باشگاه‌داری (یعنی استفاده از ورزش قهرمانی)، تبدیل شدن ساعت ورزش در مدارس به ساعت بیگاری دانش‌آموزان و غیره، همه حکایت از آن دارد که از منابع قانونی، اعتبارات و تشکیلات، بهره‌گیری مناسبی نشده است. همچنین مدیریت منابع بین دستگاه‌های اجرایی و حتی درون هر دستگاه انجام نشده است.

هرچند این گزارش امکان بررسی تک‌تک موارد ذکر شده را ندارد، ولی به برخی از مشکلات پیش روی ورزش همگانی به ترتیب زیر اشاره می‌کند:

۱- تشکیل شرکت تجهیز و نگهداری اماکن ورزشی براساس ماده (۳۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت به سازمان تربیت بدنی اجازه داده شده، بهره‌بردارانی از باشگاه‌ها و اماکن ورزشی در اختیار خود را به بخش غیردولتی واگذار کنند و درآمدهای حاصل را به خزانه وارین کنند. براین اساس، در آبان ۱۳۷۳ این شرکت دولتی وابسته به سازمان تربیت بدنی تشکیل شد، اما این شرکت که تا سال ۱۳۸۲ در بین شرکت‌های زیان‌ده بخش فرهنگ در قانون بودجه بود نه تنها نتوانسته درآمدهای برای دولت کسب کند، بلکه با اقدام به واگذاری بهره‌بردارانی از امکانات، تأسیسات و فضاهای ورزشی به بخش خصوصی، بیش از

۱- گزارش اقتصادی سال ۱۳۸۲ و نظارت بر عملکرد چهارساله برنامه سوم توسعه، جلد دوم، سازمان مطهریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۳.

۲- برگزاری مسابقات در همگانی یا کورمپیتی دسته جمعی شکل واقعی توسعه ورزش همگانی محسوب نمی‌شود.

- مکلف کردن دیگر قدراسیون‌ها و میات‌های ورزشی برای دسترس کردن

امکانات ورزشی خود برای عموم مردم،

- استفاده از پارانه‌ها در مناطق کمتر توسعه‌یافته،

و ...

برای داشتن خروجی مناسب آن مطالعه، کمیسیون محترم فرهنگی می‌تواند

مسائل ذیل را به طور رسمی از دستگاه مسئول کشور بررسی کند:

۱. آیا سازمان تربیت بدنی، ادارات کل استان‌ها و شرکت تجهیز و توسعه اماکن

ورزشی برای ارزان کردن یا رایگان کردن امور ورزشی در مناطق محروم، برنامه‌های

پیش رو دارند؟

۲. آیا شورای ورزش همگانی که در سند راهبردی نظام جامع تربیت بدنی

ورزش، بالاترین نهاد تصمیم‌گیرنده معرفی شده است، از زمان تصویب این سند (تیر

ماه ۱۳۸۲) تاکنون عملکردی داشته است؟

۳. «مرکز ورزش همگانی و تفریحی» تا چه حد توانسته خود را از قید ورزش‌های

فدراسیونی رها کرده و صرفاً به عمومی کردن ورزش بپردازد؟

۴. آیا کارخانجات و باشگاه‌های دولتی که از امکانات و درآمدهای حاصل از

تولید خود بهره می‌گیرند، نباید رفع نیاز کارکنان تحت پوشش خود را در اولویت قرار

داده و بعد از آن به صرف هزینه برای ورزش قهرمانی اقدام کنند؟

بهره‌مند شدن از مزایای ویژه آن بپردازند.

لازم به ذکر است که با توسعه ورزش همگانی و استعدادیابی مناسب، امکان

رشد ورزش بانگامی و حرفه‌ای شدن ورزش فراهم می‌شود؛ و این‌ها همه بسترهای

مناسب برای رسیدن به اهداف ورزش قهرمانی است. لذا نباید تغلا شود که امکانات و

ظرفیت‌های قانونی ورزش همگانی به یکباره و در ابتدای راه در اختیار ورزش

قهرمانی قرار گیرد و به جای شناسایی استعدادهای درخشان در بین دانش‌آموزان،

دانشجویان، کارمندان، کارگران و دیگر اقشار اجتماعی، این استعدادها به طور اتفاقی

کشف شده و برخی از آن‌ها نیز مرکز امکان رشد نیابند.

پیشنهادهای

آنچنان که ملاحظه شد قوانین، مقررات و اعتبارات زیادی وجود دارد تا بتوان به

اصلاح تشکیلات و روش‌های اجرایی موجود در جهت توسعه ورزش همگانی دست

یافت، اما چرا مسئولان ورزش کشور فقط به ورزش قهرمانی روی آورده‌اند؟ و

چگونه می‌توان به اصلاح وضع موجود پرداخت؟

در آینده با مطالعه‌ای دقیق می‌توان امکان اصلاح وضع موجود ورزش همگانی را

سنجید و امکان دستیابی به موارد ذیل را بررسی کرد:

- توسعه ورزش‌های بومی، محلی، عشایری، ساحلی، زمستانی و ...

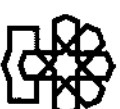
- استفاده از امکانات سایر دستگاه‌ها برای عموم مردم،

- بهره‌گیری از امکانات پایگاه‌های بسیج، جهاد کشاورزی، مساجد و ...

- سپردن مدیریت ورزش همگانی به شهرداری‌های شهرهای بزرگ،

- حذف انجمن‌ها و کمیته‌های فدراسیون ورزش همگانی که وظیفه ورزش

قهرمانی دارند.

شماره مسلسل: ۷۴۲۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی وضعیت ورزش همگانی کشور

Report Title: Review On Situation Of Sport For All in Iran

نام دفتر: مطالعات فرهنگی

تهیه و تدوین: ابوالفضل خورشیدی

ناظر علمی: ایلا زرشکن عابد

مقتضی: دفتر مطالعات فرهنگی

ویراستار: پروند فیاضی

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آن‌ها:

۱. ورزش همگانی (Sport for all)

۲. فدراسیون جهانی ورزش همگانی (World Sport for all Federation)

۳. فدراسیون آسیایی ورزش برای همه (ASFA)

منابع و مآخذ تهیه گزارش:

۱. اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی.

۲. گزارش‌های عملکردی فدراسیون ورزش همگانی.

۳. سند راهبردی نظام جامعه تربیت بدنی.

۴. قانون برنامه سوم و چهارم توسعه.

۵. قوانین بودجه سال‌های ۱۳۷۹ - ۱۳۸۳.